

*До разової спеціалізованої вченої ради
Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила»
(76000, м. Івано-Франківськ, вул. Є. Коновальця, 35)*

ВІДГУК
офіційного опонента –
доктора юридичних наук, професора Цуркан-Сайфуліної Юлії Василівни
на дисертацію Балагури Миколи Володимировича
на тему: «Роль правових механізмів у зміцненні демократичних
інститутів», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 Право

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження. В умовах стрімких соціальних змін та глобалізаційних процесів Україна стикається з численними викликами, що вимагають не лише модернізації законодавства, але й глибокого переосмислення підходів до побудови державного управління.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю переходу України до нового етапу конституційної реформи, що стане основою для створення демократичної, правової та соціальної держави. Такий підхід сприятиме підвищенню прозорості, ефективності та підзвітності влади, а також формуванню сучасних управлінських практик, які відповідають викликам сучасного світу. Впровадження концептуальних засад, запропонованих у дослідженні, може стати каталізатором для подальшого розвитку інститутів демократії в Україні та їх інтеграції до європейського простору демократичних цінностей. Крім того, проведення цього дослідження є надзвичайно важливим з огляду на необхідність виявлення та усунення слабких місць у поточній правовій політиці, що стримує ефективну реалізацію конституційних принципів.

Отримані результати дисертації Балагури М.В. дозволяють виявляти ключові закономірності та недоліки чинної правової політики, що впливають на ефективність реалізації демократичних механізмів в Україні. Аналіз свідчить про те, що існуючі нормативно-правові акти не завжди відповідають сучасним

вимогам цифровізації та глобалізаційних процесів, що підкреслює необхідність їх модернізації. Водночас дослідження демонструє важливість інтеграції інноваційних підходів і удосконалення системи правового виховання для підвищення правової свідомості громадян. Тому отримані дані створюють методологічну базу для розробки практичних рекомендацій щодо реформування правового простору, що сприятиме зміцненню демократичних інститутів та забезпеченню соціальної справедливості в Україні.

Дисертацію виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри права та публічного управління Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» за напрямом «Трансформація правової системи України в умовах розвитку правових систем сучасності (теоретико-правовий та історико-правовий аспекти)» (державний реєстраційний номер 0116U002342) та «Закономірності розвитку і функціонування правової держави» (державний реєстраційний номер 0111U006673).

Метою рецензованого дисертаційного дослідження є всебічний аналіз основних тенденцій та протиріч у розвитку ролі правових механізмів, що сприяють зміцненню демократичних інститутів сучасної української держави, з одночасним обґрунтуванням необхідності та можливості переходу України до нового етапу конституційної реформи. Дослідження передбачає розробку концептуальних засад стратегії побудови демократичної, правової та соціальної держави, що відповідає сучасним викликам та сприяє подальшому розвитку ефективного та прозорого державного управління.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій. Наукові положення, висновки та рекомендації, представлені в дисертації, є належно обґрунтованими та достовірними. Це стало можливим завдяки використанню різноманітних методів та підходів для глибокого аналізу та розуміння проблематики демократичних інститутів, їх ролі в розвитку правової системи та забезпеченні основних демократичних цінностей. У роботі застосовано такі методи: як історико-правовий, функціональний, ціннісно-правовий, концептуального аналізу, нормативно-правовий метод, соціально-

правовий метод, порівняльно-правовий метод, прогностично-моделюючий, метод узагальнення.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій полягає у формулюванні теоретико-правового підходу до оцінки ефективності правових механізмів у контексті забезпечення прозорості, підзвітності та дотримання принципу верховенства права в діяльності демократичних інститутів.

У результаті проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, запропоновані особисто здобувачем. Основними з них є такі: *уперше*, розширено розуміння підходу до заохочувальних норм, який вбачає їх не тільки як механізм правового регулювання, але й як інструмент соціальної інтеграції та демократизації суспільства. Обґрунтовано впровадження інтегрованої стратегії реформ, що базується на системному та послідовному підході, який передбачає чітке визначення довгострокових цілей і поетапне впровадження змін для досягнення синергії управлінських процесів у всіх сферах діяльності демократичних інститутів. Акцентується взаємозв'язок між рівнем правової культури громадян та ефективним функціонуванням демократичних інститутів, що дозволяє розглядати правову культуру не лише як пасивне відображення правової реальності, а й як динамічний фактор, який сприяє становленню та зміцненню демократичного правопорядку.

Удосконалено підхід, який виходить за межі традиційного розуміння демократичних інститутів як суто нормативного феномену, зосереджуючи увагу на їхньому практичному функціонуванні у взаємодії з державою та громадянським суспільством. Концепцію «правової соціалізації», яка полягає у комплексному поєднанні методів правового виховання, що базується на інтеграції когнітивних, поведінкових та емоційно-мотиваційних факторів. Методологію аналізу механізмів правового регулювання, зосереджуючи увагу не лише на їхній нормативній природі, а й на практичних аспектах реалізації, що сприяють ефективному управлінню соціальними відносинами.

Отримали подальшого розвитку обґрунтування підходу, що хоча демократичні системи прагнуть слугувати прикладом, реальна ефективність у вирішенні соціальних проблем часто недосяжна через багаторівневу систему управління та перешкоди у вигляді економічних і політичних факторів. концепт щодо проблем прозорості діяльності органів державної влади, відсутності узгодженості в законодавчій базі та поширеності корупції.

Практичне значення отриманих результатів що сформульовані та обґрунтовані в роботі положення, висновки та пропозиції можуть бути використані для розробки нормативно-правових актів, удосконалення механізмів державного управління, підвищення рівня правової культури суспільства та впровадження більш прозорих і ефективних інструментів реалізації демократичних принципів.

Також, матеріали дисертації використовуються: в навчальному процесі Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила» при викладанні курсів «Теорія держави і права», «Актуальні проблеми теорії держави і права»; науково-дослідній та експертно-аналітичній роботі Науково-дослідного інституту імені академіка УАН І.М. Луцького при виконанні наукових програм розвитку Університету Короля Данила, Прикарпатського регіону та України відповідно до плану проведення наукових досліджень, при підготовці науково-практичних експертних висновків, зауважень і пропозицій до законопроектів в зазначеній сфері.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях. Теоретичні висновки й практичні рекомендації, що містяться в дисертаційній роботі, обговорювалися та були схвалені на засіданнях кафедри права ту публічного управління Закладу вищої освіти «Університет Короля Данила». Основні положення та результати дисертації повно висвітлені в шести наукових публікаціях, з яких чотири статті опубліковані в наукових фахових виданнях України, та дві тези доповідей, оприлюднених у збірниках матеріалів конференцій. Публікації відповідають вимогам МОН України.

Структура й обсяг дисертації зумовлені метою, завданнями і предметом дослідження та мають логічну побудову.

У першому розділі дисертант досліджує сутність і значення демократичних інститутів у правовій системі, визначає їхні основні ознаки та роль у забезпеченні стабільності суспільства. Особливу увагу приділено впливу правової культури на розвиток і функціонування демократичних інститутів, оскільки саме рівень правової свідомості громадян визначає ефективність правозастосування та легітимність державної влади. Також аналізуються цінності правової політики як фундамент для зміцнення демократичних інститутів, підкреслюється їхня важливість у створенні прозорості та відповідальної системи управління.

У другому розділі здобувач аналізує норми права як ключовий регулятор діяльності демократичних інститутів, визначаючи їхню роль у забезпеченні правопорядку та стабільності суспільства. Особливу увагу приділено заохочувальним нормам права, їхньому поняттю, видам та значенню для підтримки демократичного ладу, що дозволяє розглядати їх як інструмент стимулювання правослухняної поведінки громадян. Окремий акцент зроблено на правовому вихованні як механізмі формування громадянської свідомості, який сприяє зміцненню демократичних інститутів та підвищенню рівня правової культури в суспільстві.

У третьому розділі конкретизовано правову політику України у сфері розвитку демократичних інститутів, оцінюючи сучасний стан її реалізації та виявляючи основні проблеми, що потребують вирішення. Аналізуються також проблеми та перспективи імплементації заохочувальних норм права в демократичних процесах, що має важливе значення для підвищення ефективності функціонування демократичних інститутів. Окремо розглядається зарубіжний досвід використання правових механізмів для зміцнення демократичних інститутів, що дозволяє визначити уроки, які можуть бути корисними для України в контексті вдосконалення її правової системи.

Підкреслюючи позитивні якості дисертаційного дослідження, слід відзначити, що в дисертації присутні певні **недоліки та спірні положення**.

1. Для досягнення поставленої мети автор передбачає вирішення низки завдань, зокрема визначення ключових напрямів правової політики України щодо розвитку демократичних інститутів та оцінку її ефективності у сфері забезпечення прав людини та дотримання демократичних цінностей. У цьому контексті важливо з'ясувати, яким чином у дослідженні аналізується вплив сучасних реформ на зміцнення демократичних інститутів в Україні. Крім того, доцільно уточнити, чи враховується у роботі значення громадянського суспільства у процесі формування правової політики держави.

2. Було б корисно почути пояснення здобувача щодо визначення понять: «норми права», «регулятор», «демократичні інститути», а також уточнити, який підхід застосовується для їхнього тлумачення у межах дослідження. Додатково було б важливо дізнатися, наскільки автор розмежовує класичні та сучасні підходи до цих дефініцій і як це впливає на загальні висновки дослідження.

3. Автор слушно підкреслює важливість індивідуального підходу та цифрових технологій у правовому вихованні (с. 126), проте недостатньо розкриває можливі ризики їх використання, зокрема проблеми доступності, етичні аспекти застосування штучного інтелекту та потенційні виклики у формуванні критичного мислення в умовах цифрового середовища.

Втім, зазначені зауваження та дискусійні аспекти лише підкреслюють складність проблематики й високий теоретичний рівень дослідження, тож вони жодним чином не применшують його загальної позитивної оцінки.

Загальний висновок. Дисертаційне дослідження Балагури Миколи Володимировича на тему: «Роль правових механізмів у зміцненні демократичних інститутів» є завершеною самостійною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, які вирішують конкретне наукове завдання. Дисертація є актуальною, завершеною і такою, що має теоретичну і практичну значущість; результати проведених здобувачем досліджень відповідають темі дисертації. Фактів академічного плагіату не

встановлено. Дисертаційне дослідження відповідає спеціальності 081 Право та вимогам щодо її змісту та оформлення, які висуваються в Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, та у Вимогах до оформлення дисертацій, затверджених наказом МОН України від 12.01.2017 № 40, а дисертант – Балагура Микола Володимирович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право.

Офіційний опонент –

доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри теорії та історії
держави і права

Чернівецького навчально-наукового
юридичного інституту
Національного університету
«Одеська юридична академія»

Юлія ЦУРКАН-САЙФУЛІНА